

בס"ד, כ"ד תמוז תשפ"ו
09 יולי 2026
פ"ו/5-2-364

לכבוד

ידידי עוז הגאון הגדול רבי יהושע בן מאיר שליט"א
ראש ישיבת 'שבות ישראל' ומחבר הספרים 'מפקודיך אתבונן', 'אוצר המלחמה', ועוד

שלום וברכה !

קראתי בעיון רב את מאמריו המקיפים של כת"ר שליט"א בעניין ההיתרים שניתנו על ידי הרבנות הצבאית לחילולי שבת לצורך העלאת המורל. לנוכח חשיבותה ההלכתית והציבורית של סוגיה זו, ראיתי לנכון להעלות על הכתב את אשר עם לבבי.

ראשית אקדים ואומר, כי בדרך כלל אני נמנע מלהביע את דעתי בשאלות הלכתיות הנוגעות להתנהלותם של אנשי הצבא. כך גם בהנחיות ההלכתיות שפרסמתי במהלך ימי המלחמה לקראת חגי ומועדי ישראל, אשר נועדו להדרכת הציבור הרחב, נמנעתי בדרך כלל מלעסוק בדינים המיוחדים לחיילים. כמו כן, בשאלות המופנות אליי מעת לעת מחיילים הנמצאים בשטח, אני נוהג, ככלל, שלא להשיב לגופן של סוגיות אלו.

טעמו של דבר הוא, כי הרבנות הצבאית, המצויה בשטח והמכירה מקרוב את המציאות המבצעית, את צורכי הביטחון ואת מכלול הנתונים הנדרשים להכרעה, היא הגורם המתאים להורות את הדרך במקרים אלו. לפיכך, איני מביע את עמדתי בשאלות הנוגעות ליישום ההלכה במציאות המבצעית המשתנה.

אולם לאחר שעיינתי בדברים שצורפו, לא ראיתי אפשרות להימנע מהתייחסות. אין לפנינו שאלה פרטנית התלויה בנסיבותיו של מקרה מסוים או בשיקול דעתו של הרב הצבאי המכיר את המציאות בשטח, אלא הוראה הלכתית כללית המתירה באופן גורף חילול שבת לצורך העלאת המורל, ועשויה לשמש תקדים למקרים רבים. זאת ועוד, השלכותיה של הוראה זו אינן נוגעות לחיילים בלבד, אלא לכלל הציבור בישראל. כיצד יפרש זאת היהודי היושב בביתו, כאשר הוא רואה בעיצומו של יום השבת חיילים שומרי תורה ומצוות שבים לבתיהם? האם לא יסיק מכך כי הותר חילול שבת גם שלא במקום פיקוח נפש? הוראה זו עלולה לפגוע במעמדה של השבת הציבורית ולפתוח פתח להרחבת היתרי חילול שבת מעבר לגבולות ההלכה. משום כך ראיתי חובה להביע את דעתי בעניין.

וכפי שכבר האריך כת"ר שליט"א לבאר בטוב טעם ודעת, וכפי שיראה כל מעיין, ההיתר האמור מעורר קושי הלכתי ועובדתי משמעותי, ואינו מיוסד כדבעי על מקורות ההלכה ועל בירור המציאות לאשורה. לפיכך, אין מקום להתיר חילול שבת לצורך העלאת המורל.

יתרה מזו, יש בהיתר זה חשש לפתיחת פתח להרחבת גדרי ההיתר בחילול שבת מעבר לגבולות שהתוו חז"ל ופוסקי הדורות, דבר שעלול להביא לתוצאות שקשה לשערן.

וכפי שכתב מרן החזון איש זצ"ל בתשובתו להגאון רבי משה צבי נריה זצ"ל (והובאה בספר פאר הדור חלק ג', עמ' קפ"ו): "כשגבולות פיקוח נפש מתרחבים ונוגעים למצב של עקירת הלכה לגמרי הדבר נוגע ומגיע לחילול

השם, ואז אנו אומרים שחילול השם דוחה פיקוח נפש... אלא כאמור שאם כן יעקר הענין כולו - ובזה יש כבר חילול השם. והדבר מסור לידי חכמי הדור שהם יכולים להכריע בדבר מתוך טביעת עין והם שצריכים לדון בכל מקרה לפי המצב ולפי השעה".

וכן הביא כת"ר שליט"א מדברים שאמר לו מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, בשיחה שקיים עמו לאחר מלחמת יום הכיפורים. לאחר שהתיר לו לפנות חללים מחמת הצורך להתחשב במצב המורלי בעת מלחמה, הזהירו שלא להרחיב היתר זה לצרכים שאינם בכלל פיקוח נפש, כגון חימום אוכל בשבת. לדבריו, נדרשת יראת שמים אמיתית כדי להבחין בין המצבים השונים, וברור שאין להתיר חילול שבת אלא במקום שיש בו צורך אמיתי של הצלת נפשות.

וכפי שהביא מדברי מרן הגאון רבי שאול ישראל זצ"ל בספרו עמוד הימיני (סימן י"ז), כי אף כאשר יש מקום להסתמך על היתרים מחודשים לצורך מצבי שעה, הרי הדבר "דורש כמובן אחריות גדולה של קבלת החלטה של ב"ד גדול שבדור". שכן הכרעות מעין אלו מחייבות זהירות מופלגת, בירור יסודי של המציאות לאשורה והכרעה אחראית של גדולי ההוראה, כדי שלא יטושטשו חלילה גבולותיה של הלכות שבת.

ועל כן, מלבד שהוראה זו אינה נכונה לגופה, הרי שכאשר מדובר בהוראה שיש בה חידוש הלכתי והשלכות ציבוריות רחבות, מן הראוי היה להביאה תחילה לעיונם ולהכרעתם של גדולי התורה ופוסקי ההלכה המובהקים, ורק לאחר מכן לפרסמה כהנחיה כללית. אולם בפועל, הוראה זו פורסמה כבר בראשית ימי המלחמה, ורק לאחר מכן הובאה לעיונם של גדולי התורה. יתר על כן, לא פורסמה חוות דעתם בכתב באופן המבהיר את יסודות ההיתר, את היקפו ואת גבולותיו, ואף לא ניתן לדעת מהם הנתונים העובדתיים המדויקים שהובאו בפניהם ושעל יסודם ניתנה הסכמתם, ככל שניתנה.

לפיכך, מן הראוי שמכאן ולהבא כל הוראה הלכתית כללית ותקדימית היוצאת מטעם הרבנות הצבאית, ובפרט כאשר יש בה משום חידוש או הרחבה של היתרי חילול שבת, תובא תחילה לעיונם ולהכרעתם של גדולי התורה ופוסקי ההלכה המובהקים.

יודגש כי אין בדברים אלו, חלילה, משום פגיעה במעמדם או בסמכותם של רבני היחידות, רבני הגדודים וראשי מדורי ההלכה, העושים את מלאכתם באמונה ובמסירות. אדרבה, לאחר שההכרעה ההלכתית העקרונית מתקבלת על ידי גדולי הפוסקים, מוטלת עליהם האחריות ליישמה בהתאם למציאות המבצעית שלפניהם, שהרי "אין לדיין אלא מה שענינו ראות". אולם קביעת מדיניות הלכתית עקרונית, ובפרט כאשר היא כרוכה בחידוש הלכתי או בהרחבת גבולות ההיתר, אינה מסורה אלא לגדולי התורה ופוסקי ההלכה המובהקים, אשר על פיהם יישק דבר.

בברכה נאמנה

קלמן מאיר בר
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית